

WARMTE CAFÉ

Stadswijk~
verwarming
Almere

Haven

Verslag bijeenkomst en informatie gemeente Almere - 3 april 2023

Onze Missie: Welzijn en comfort langs duurzame lijnen

Voor de warmtetransitie in Almere willen wij voor de bewoners en de stad een optimale verwarming gelet op duurzaamheid, kosten, zekerheid en comfort bereiken.

Visie: Ontplooien en verdiepen

Gelet op de complexiteit van de materie willen wij de bewoners voldoende op de hoogte stellen van de keuzes in de warmte-transitie-ontwikkeling en welke innovatieve kansen en opties er voorhanden zijn. Onze stichting is een informatiebron en kennisinstituut.

Perspectief en verantwoordelijkheid

We streven in Nederland naar duurzame steden en wijken. De oude warmte opwekking en distributie is niet geschikt voor de toekomst. Wij zetten ons in om inwoners, gemeente en politiek van de juiste informatie te voorzien voor effectieve besluitvorming en de route naar duurzame verwarming van gebouwen.

Luisteren, verbinden en kennisuitwisseling

De stichting wil de komende jaren voor alle Almeerse warmtegebruikers en deskundigen zowel op het gebied van technologie en communicatie een unieke positie invullen om de missie succesvol uit te voeren.

Op acht februari bezochten zeventig bewoners ons Warmte Café in Almere Haven

Woensdagavond 8 februari kwamen zeventig inwoners van Almere-Haven naar het Warmte Café in theater Corrosia dat is georganiseerd door het burgerinitiatief Stadswijkverwarming. De verwachting is dat we naar een aardgasvrije stad gaan in het komende tientallen jaren. En Almere wil starten met de oudere wijken en buurten. Daar valt dan ook de meeste winst te behalen voor de inwoners. Veel huizen zijn nog slecht geïsoleerd en de energiekosten zijn hoog.

Veel bewoners die op de avond afkwamen zijn bezorgd over het verloop van de transitie en willen graag serieus genomen worden. Naast een inleiding van Laetitia Ouillet over hoe het in andere steden is opgepakt waren er zeven dialoogtafels over diverse onderwerpen. Er zijn vele tientallen goede ideeën geopperd en de verwachting is dat het bestuur van de stad hier wat mee gaat doen. We hebben alle ideeën en aandachtspunten aan de gemeente overhandigd.

Olivier Rijcken heeft ter plekke een visueel verslag gemaakt van de avond. En deze tekening is te zien op de volgende pagina's.

Vanuit de gesprekstafels kwamen vragen, voorstellen en tips

Neem de inwoners serieus. Ga met ons in gesprek, maar koppel ook terug wat er met de input gedaan wordt. Weer een avond meedenken waar niets mee wordt gedaan hebben we geen zin in. Laat de Havenaren meedenken over de keuzes die worden gemaakt straks. Doe dit niet voor de Bühne. Luister naar elkaar en duik niet meteen in de techniek. Denk na over de ouderen die geen investering kunnen of willen doen in warmtepompen of zonnepanelen. Het is complex, kennis en inzicht gaat zeker groeien. Het voelt in het begin altijd als chaos. Help ons hierbij met kennis en de te kiezen routes.

Hoe motiveer je jongeren om naar deze avonden te komen? Kun je naast

de energietransitie ook andere verbeteringen in de wijk hieraan koppelen. Vergroening en meer speeltuintjes als je toch bezig gaat. Start met het isoleren van de woningen. Doe alvast een aantal projecten, een paar inwoners wilden wel met hun straat aan de slag. Niet iedereen kan investeren. Voor sommigen gaat het niet snel genoeg, voor anderen zijn er veel beren op de weg. Wat is het voordeel voor de Havenaar om van het aardgas af te gaan. Wie betaalt mijn nieuwe pannenset en inductieplaat? Er zijn nu heel veel systemen in de omloop voor warmte, hoe gaan we daar rekening mee houden? Er zijn grote verschillen in huizen. Huurhuizen, koopwoningen, etc. Gaan we bijvoorbeeld met aardwarmte werken, of aquathermie (warmteopslag in het Weerwater). Help eigen warmtecoöperaties oprichten waar bewoners eigenaar van zijn. Help ons dromen naar 2030 toe.

De avond sloot zich af met de verwachting dat er snel weer een Warmte Café komt. Er zijn veel vragen, losse eindjes en er is ook energie, van een andere orde, dat wel. En die avond komt er ook. Over een week of acht. Als het wat warmer is. Een avond waar we met ons burgerinitiatief samen met Havenaren met meer antwoorden dan vragen hopen te gaan komen. En het liefst in een van de wijken bij de bewoners. En we samen met elkaar sturing geven aan de eigen keuzes in het gemeentelijk proces.

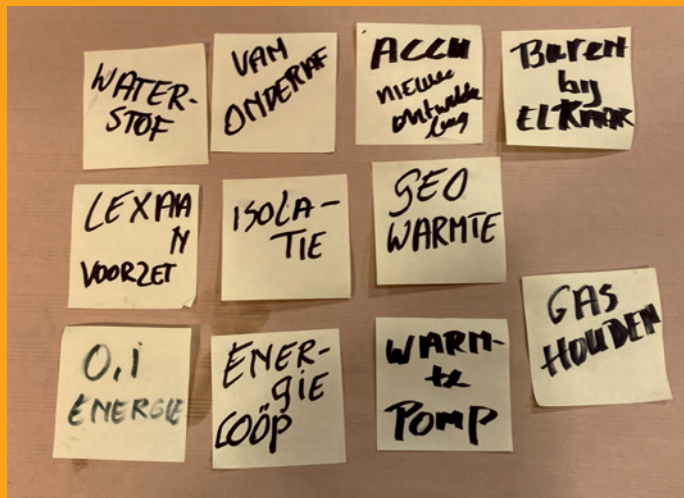
Ideeën van deelnemers aan de avond

Lage temperatuurverwarming in combinatie met isoleren

Grotere woning aantallen met kleine warmte lage temperatuurnetten pleit voor samenwerking in buurten in de vorm van coöperaties

Aquathermie uit de Haven of het Gooimeer (niet het Weerwater)

Warmte uit de grond in de winter en warmte opslag in de zomer voor grotere buurten/coöperaties (WKO)

We gaan uiteraard verder

Tijdens de avond en de weken na het café zijn we met drie bewonersgroepen in gesprek gegaan. We hebben gesprekken gevoerd met een groep wijkbewoners in de Grasmeent en de Klavergriend over onderwerpen als isolatie en warmtesystemen. Dat is begeleid door bestuurslid Marcel Kolder samen met onze Anne Slabbekoorn van de Natuur en Milieufederatie Flevoland. Met de vereniging van Eigenaren van Havenzicht aan de Havenkom is een eerst verkennend gesprek geweest. Ook dat krijgt met een VvE-adviseur een vervolg. Verder werken we intensief samen met Hoge School Windesheim en betrekken we acht studenten van de opleiding Urban Innovation.

Het is de bedoeling dat we eind april een volgend Warmte Café houden.

Bedankt voor alle tips en vragen, namens het bestuur van stichting Stads- wijkverwarming Almere, Co de Bree, Brord van Dusseldorp en Marcel Kolder. En onze procesbegeleiders Anne, Jasper en Harry. Met dank aan onze tafelbegeleiders Sacha, Jan, Arie, Paul, Michiel B, Guido, Jim, Laetitia en Thijs.

Gemeente Almere

Op de volgende pagina's hebben we een aantal van onze gezamenlijke vragen gesteld aan de gemeente, we kregen een uitgebreide reactie.

Hoe gaat het keuzeproces voor een warmte systeem?

Reactie gemeente: Almere heeft op 16 december 2021 de transitievisie warmte vastgesteld. De volgende stap is om samen met buurten/wijken een uitvoeringsplan op te stellen. In dit uitvoeringsplan wordt in nauwe samenwerking met bewoners en lokale partijen een studie gedaan naar alternatieven en kosten voor de warmtevoorziening. Het voorstel voor een optimale duurzame warmtevoorziening, dat ter besluitvorming aan de gemeenteraad wordt voorgelegd en wordt opgenomen in het omgevingsplan, zal in ieder geval de volgende kenmerken hebben:

- Een duurzame en technische haalbare oplossing
- Een voor alle belanghebbenden in principe betaalbare oplossing
- Draagvlak bij een ruime meerderheid van bewoners, bedrijven en andere belanghebbende organisaties die nodig zijn voor de realisatie
- Alle wettelijke voorwaarden op het moment van besluitvorming door de raad

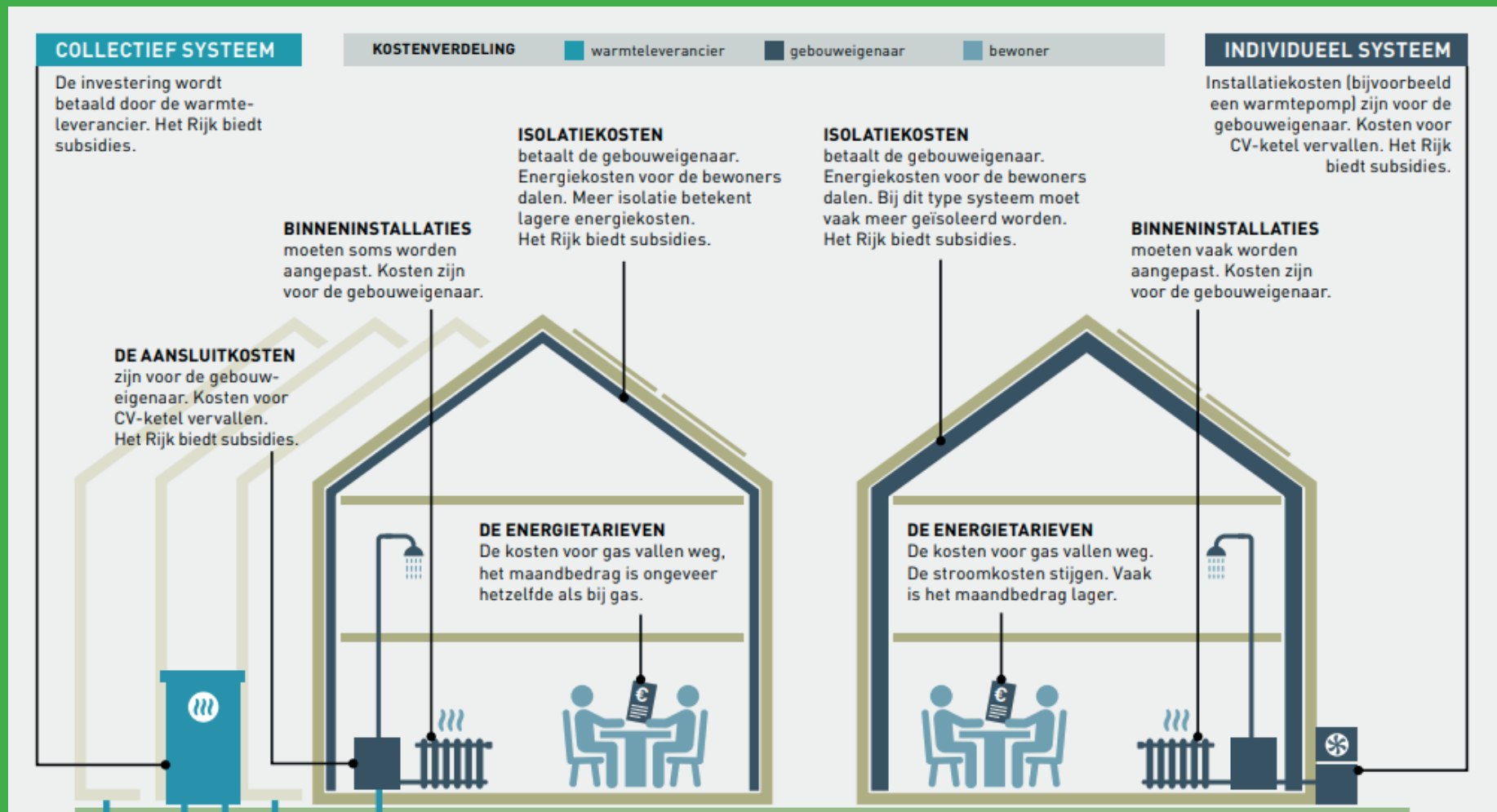

Hoe gaat de gemeente om met huidige verschillende systemen in woningen? Denk bijvoorbeeld aan de luchtwarmtesystemen. Omschakelen naar een ander systeem betekent een verbouwing in de hele woning.

Reactie: De gemeente wil bewoners helpen in de vorm van advisering en mogelijkheden aangeven voor eventuele financiering. De opgave duurzame warmte gebouwde omgeving gaat over hoe uiteindelijk fossiele brandstoffen kunnen worden vermeden in de woning. Iedere woning moet op termijn (voor 2050) over zijn naar een duurzame warmte. De verwachting is dat op termijn een lagere temperatuur wordt aangeboden dan de huidige 60-70 graden in de CV ketel.

Gaan ouderen nog wel investering doen? Waarom zouden ze dat doen? Kosten zijn hoog en levensverwachting / woonverwachting is laag.

Reactie: Uit onder meer de programma aardgasvrije wijken dat nu een aantal jaren draait, blijkt dat er geen standaard methode is en de beweegredenen voor iedere inwoner anders kunnen zijn. Dat is prima, we willen ook vooral laten zien dat verduurzamen van de woning niet alleen een verlies van iets is: niet meer koken ook op aardgas, kosten voor het verduurzamen, ingewikkeld, etc maar ook zaken kan opleveren. Over het algemeen meer comfort, een waardestijging van de woning, een lagere energierekening, een schoner binnenklimaat, etc.

Hoe gaat de gemeente om met verschillende woningen?

Reactie: De warmtetransitie gaat onder meer over de verduurzaming van het vastgoed (naast isoleren en opwekken van meer energie). De eigenaren zijn aan zet voor de realisatie van de aanpassing voor systemen en installaties in de woning/appartementen ter voorbereiding op de duurzame warmte. Hiervoor zijn in de Transitievisie warmte basisprincipes opgenomen zodat iedere vastgoedeigenaar

(particuliere eigenaar, woningcorporatie, VVE, ondernemer, belanghebbende organisatie, etc) toegang krijgt tot de mogelijkheden voor een duurzame warmtevoorziening. De gemeente behandelt dus elke eigenaar gelijk, maar afhankelijk van een bepaalde isolatiewaarde en installatie zal men meer of minder moeten aanpassen aan de woning.

Waterstof als warmte bron wat via het bestaande gasnetwerk kan worden aangevoerd blijft een hekel punt waar echt duidelijk door de gemeente op gereageerd moet worden.

Reactie: Het ministerie heeft afgelopen najaar een waterstofladder uitgegeven en waterstofroutekaart. Waterstof is geen bron maar een energiedrager, dat betekent dat door omzetting van electra waterstof wordt gemaakt en door verbranding van waterstof warmte vrijkomt. De waterstofladder heeft als doel dat waterstof wordt ingezet waar dat het meest noodzakelijk en effectief is want groene waterstof is en blijft schaars. Groene waterstof, wordt gemaakt op basis van duurzame elektriciteit. Waterstof is noodzakelijk voor industrie en mobiliteit, deze sectoren kunnen anders niet verduurzamen. Voor onze woningen zijn andere alternatieven veel efficiënter en betaalbaarder. De komende 15-20 jaar is waterstof volgens de ladder geen optie voor de gebouwde omgeving.

 ESSENTIEEL	 BELANGRIJK	 MOGELIJK	 BEPERKT	 GERING
Dit zijn de meest prioritaire toepassingen van waterstof, waar op termijn geen duurzame alternatieven voor zijn.	De alternatieven, die op termijn beschikbaar komen, zijn in de meeste gevallen niet meer geschikt dan waterstof.	De alternatieven die op termijn beschikbaar komen, kunnen in gevallen meer geschikt zijn dan waterstof, in andere gevallen zal waterstof de meest geschikte toepassing zijn.	De alternatieven die op termijn beschikbaar komen, zijn in de meeste gevallen meer geschikt dan waterstof.	Voor deze toepassingen bestaan al geschikte duurzame alternatieven.
Toepassing 1 Grondstof productie kunstmest 2 Zeer hoge temperatuur industriële proceswarmte	Toepassing 1 Grondstof in plastic- en staalindustrie ter vervanging van fossiele grondstof 2 Balansfunctie energie-infrastructuur (bufferfunctie) 3 Intercontinentaal vliegen en varen	Toepassing 1 Niches gebouwde omgeving 2 Binnenvaart 3 Continentaal vliegen	Toepassing 1 Hoge temperatuur industriële proceswarmte 2 Internationaal wegvervoer	Toepassing 1 Lage temperatuur industriële proceswarmte 2 Verwarmen, douchen, koken 3 Regionaal en nationaal wegvervoer 4 Treinen, regionale bussen, personenvervoer
Mogelijke alternatieven 1 Geen alternatief 2 Geen reële grootschalige alternatieven	Mogelijke alternatieven 1 Recycling 2 Batterijopslag; Netverzwaringen; Afschakelen hernieuwbare productie 3 Geen grootschalige alternatieven	Mogelijke alternatieven 1 Elektrisch verwarmen, warmtenetten 2 Elektrische scheepvaart 3 Elektrisch vliegen, trein	Mogelijke alternatieven 1 Hoge temperatuur warmtepompen 2 Elektrisch vervoer	Mogelijke alternatieven 1 Elektrisch verwarmen 2 Elektrisch verwarmen 3 Elektrisch vervoer 4 Elektrisch vervoer

Oprichten van een warmtecoöperatie dient ondersteund te worden ; de stichting Stadswijkverwarming en andere partijen kunnen hierin assisteren en dient verbinding te hebben met gemeentelijke en gelijksoortige initiatieven in het land om advies te geven

Reactie: De gemeente ondersteunt graag initiatieven van bewoners op het terrein van de energietransitie, afhankelijk van planvorming en draagvlak kan ondersteuning in verschillende vormen plaats vinden. Bijvoorbeeld advisering, onderzoek naar mogelijke alternatieven voor duurzame warmte, onderzoek naar financiële ondersteuning/subsidie aanvraag. Pas sinds het huidige coalitieakkoord van college en kabinet zijn er ook daadwerkelijk middelen beschikbaar gesteld om ondersteuning vorm te geven.

Beschikbaarheid van elektrische energie voor warmtepompen wordt een knelpunt. Is/komt er een scenario waar en wanneer voldoende electriciteit beschikbaar is voor warmtepompinstallaties e.e.a om planmatig en op tijd actief te worden?

Reactie: Sinds 17 november jl. heeft Tennet op het hoogspanningsnet (de grote masten door de stad in het Weerwater) netcongestie voor grootverbruikers afgekondigd. Dit heeft nog geen directe consequenties voor huishoudens. Zij hebben een zogenaamde kleinverbruik aansluiting, er is wel een belemmering voor grootverbruik aansluitingen voor onder meer bedrijven, maatschappelijke voorzieningen, scholen, etc. Dit betekent dat huidige aansluitingen voor bewoners voor levering van stroom niet in gevaar zijn in Almere, alleen kan het zijn (en dat

ervaren bewoners in Oosterwold) dat bij zeer zonnige dagen als er veel stroom wordt opgewekt het netwerk soms afschakelt. In Almere haven is dat nog lang niet het geval, in de tussentijd treft Liander (net-beheerder) al wel de voorbereidingen op grote uitbreidingen van het electranetwerk ook in Almere haven. Zij hebben al wel globale inschattingen gemaakt voor de impact als woonwijken voor stroom bij 100% all electric verwarmen, 70% zonopwek op daken, en maximaal elektrisch gaan laden. Dit heeft een enorme impact. Een verzwaring van ca. 3-5 keer het netwerk behoort dan tot de mogelijkheden. Daarom moeten we ook nadenken over alternatieven die minder belastend zijn voor het electranetwerk. Liander probeert er inde tussentijde we alles aan te doen om de leveringszekerheid en betrouwbaarheid van het netwerk op peil te houden. En waar nodig uitbreiding en verzwaring te realiseren.

Ouderen kunnen moeilijk voorspellen hoe lang ze nog in de woning blijven en dan is investeren in zonnepanelen of een warmtepomp een dilemma

Reactie: Misschien is hier een leasevorm voor te gebruiken. Isoleren wordt sowieso snel terugverdiend en zou hiervoor extra aandacht verdienen bij ouderen. Leasen is zeker een optie, er worden momenteel leaseconcepten voor hybride- en warmtepompen ontwikkeld.

We moeten het gebruik van gas continueren er is gas genoeg, zie wat Duitsland doet.

- **Hoe lang blijft gas beschikbaar voor verwarming?**
- **Hoe lang kunnen hybride oplossingen gebruikt worden (r.o.i) en blijft gas hiervoor beschikbaar?**

Reactie: Gas is in 2050 uitgesloten, dit staat in het Klimaatakkoord. Hiervoor zijn twee hele belangrijke redenen: we willen niet afhankelijk zijn van Rusland en we willen de Groningers niet langer laten opdraaien voor de negatieve gevolgen van onze gasbehoefte. Dus moeten we op zoek naar andere alternatieven. We zullen gas nog wel even nodig hebben maar dat gebeurt op andere manieren: LNG gas op basis van schaliegas uit Amerika/Engeland/Arabisch Schiereiland, Noors gas en kleine gasvelden. Alle drie zijn te weinig voor onze huidige en toekomstige energiebehoefte. In principe zouden we tot 2050 gas kunnen gebruiken, echter het is een vrije markt en de verwachting is dat de prijs van gas gaat stijgen omdat minder wordt gewonnen en landen die tot voor kort op steenkool of bruinkool zaten het gas gebruiken als transitiebrandstof naar uiteindelijk fossielvrije energie. Dus hoe eerder we duurzame energie gaan produceren hoe aantrekkelijker de prijs en ook wordt het dan aantrekkelijker om over te stappen naar duurzame energie.

De weg vinden in het oerwoud loketten en van subsidies, financiering e.d. kan duidelijker worden voorzien bijvoorbeeld door een website waar alle mogelijkheden te vinden zijn?

Reactie: Dit blijft lastig er gebeurt op dit moment heel veel. We zijn continu in overleg met het ministerie/VNG/provincie of het eenvoudiger kan. Als gemeente proberen we te informeren via het www.regionaalenergieloket.nl/almere. Op deze website staat ook de laatste informatie omtrent subsidieregelingen en de gemeentelijke collectieve inkoopacties. Een andere goede onafhankelijke site is van www.milieucentraal.nl of van vereniging eigenhuis. www.verenigingeeigenhuis.nl

Wie praat er met de coöperaties en de huurders?

Reactie: De gemeente heeft op diverse niveau's overleg met woningcorporaties en huurdersvereniging. Onder andere in het kader van prestatieafspraken gaan we komend jaar afspraken maken over doelstellingen over duurzaamheid. Met de huurdersverenigingen overlegt de gemeente samen met de woningcorporaties onder meer over de plannen die gaan over de warmtetransitie en de impact voor huurders.

In het versnellingsprogramma gebouwde omgeving van BZK (Hugo de Jonge) zijn er onderling afspraken gemaakt over het isoleren van huurwoningen naar de standaard (label B) voor 2028. Almere heeft in die zin een jonge woningvoorraad en dat betekent dat er volgens de monitor van het ministerie op dit moment er ca. 500 woningen (particulier en huurwoningen) zijn die een label C of lager hebben. De komende periode gaan de gemeentes over de aanpak van isoleren naar de standaard met woningcorporaties in overleg met als minimaal doel de standaardisolatie, en eigenlijk moet het een tandje extra.

Bomen stroken leveren veel koeling op de zomer, is dit gemeentelijk actief beleid?

Reactie: Voor de hittestress heeft de gemeente actief beleid om met name op het behouden van bomen die verkoelingswaarde opleveren (zie ook het bomenkader van de gemeente Almere). Dit staat nog wel op gespannen voet met andere functies in de straat zoals bijvoorbeeld langzaam verkeer, parkeren, riolering, verkeersveiligheid, etc. Het is een ruimteverdelingsvraagstuk.

Geen herhaling met Vattenfal als monopolist voor stadsverwarming?

Reactie: Doelstelling van de toekomstige wetgeving is dat het netwerk voor collectieve warmtevoorziening in meer publieke handen komt. Dit betekent nog niet dat er een vrije markt is voor warmte. Elke bewoner kan een eigen duurzaam warmtealternatief voor zijn eigen woning organiseren, men hoeft niet aansluiten op het voorkeursscenario dat in het uitvoeringsplan wordt voorgesteld.

Belang van huurders is anders dan bij woning eigenaren

Reactie: De verantwoordelijkheid voor verduurzaming van het vastgoed en installatie aanpassingen ligt bij de woningcorporatie, niet bij de huurder. De gemeente overlegt daarom ook tijdens de planvorming met alle vastgoedeigenaren (particulier-woningcorporatie-commercieel) over de mogelijkheden voor de warmtetransitie. De huurder heeft wel een belangrijk rol in het proces, hoe gebruikt hij de woning, wat is zijn energie behoefte en wat kan hij doen om energie te besparen.

Hoe gaan we van het gas af en de datum?

Reactie: Grosso modo zijn er twee smaken: bewoner/vastgoedeigenaar regelt het individueel of er wordt een collectieve warmtevoorziening getroffen. Hoe en wat voor een bewoner het beste alternatief is bepaalt de bewoner zelf, de einddatum staat vast, namelijk 2050.

Einddatum staat volgens het Klimaatakkoord vast, namelijk 2050. Tot 2030 moeten er in Nederland 1,5 miljoen woningen aardgasvrij worden gemaakt. Komend najaar laten we een “volgorde der wijken” door de gemeenteraad vaststellen en een startwijk. In deze startwijk zal het traject voor een uitvoeringsplan samen met betrokkenen worden gestart en kan de gemeenteraad obv de nieuwe wet een einddatum over minimaal 8 jaar vaststellen voor stopzetten aardgaslevering. Een korte berekening leert dat pas na 2030 de eerste wijk overgaat van aardgas naar duurzame warmte.

Transparantie is belangrijk

Reactie: Transparantie is belangrijk, net zoals betrouwbaarheid en duidelijkheid in het proces. In het uitvoeringsplan dat samen gemaakt wordt is het de bedoeling om de planvorming onder meer met extern advies en onderzoek tot stand te laten komen. De overheid is niet altijd een betrouwbare partner gebleken, desondanks is onze overtuiging dat de intenties voor dit proces goed zijn. Echter het zal nog wel eens 'schuren' in de mogelijke tegenstellingen in belangen die we gaandeweg gaan tegen komen. De prive belangen van bewoners zullen niet altijd overeenkomen met het algemeen belang, en andersom. Hoe doen we dat met elkaar, we hebben daar redelijke ervaringen mee met bijvoorbeeld groot onderhoud van de openbare ruimte in de Werven. Maar desondanks zal het niet altijd naar ieders tevredenheid zijn, dat laat ook de evaluatie van het programma aardgasvrije wijken zien en de daarin geleerde lessen. Het is geen eenheidsworst. Een duidelijk kader met spelregels bij aanvang van het traject gaat het proces helpen om het goed en transparant te laten verlopen.

Voor actuele informatie over volgende Warmte Café's, kijk op onze site: www.stadswijkverwarming.nl of mail naar info@stadswijkverwarming.nl

Complimenten voor alle organisatoren en de deelnemers aan het warmtecafé. Voor de andere wijken van Almere, maar ook voor heel Nederland is dit een mooie start!!!

Rob Alberts, bezoeker

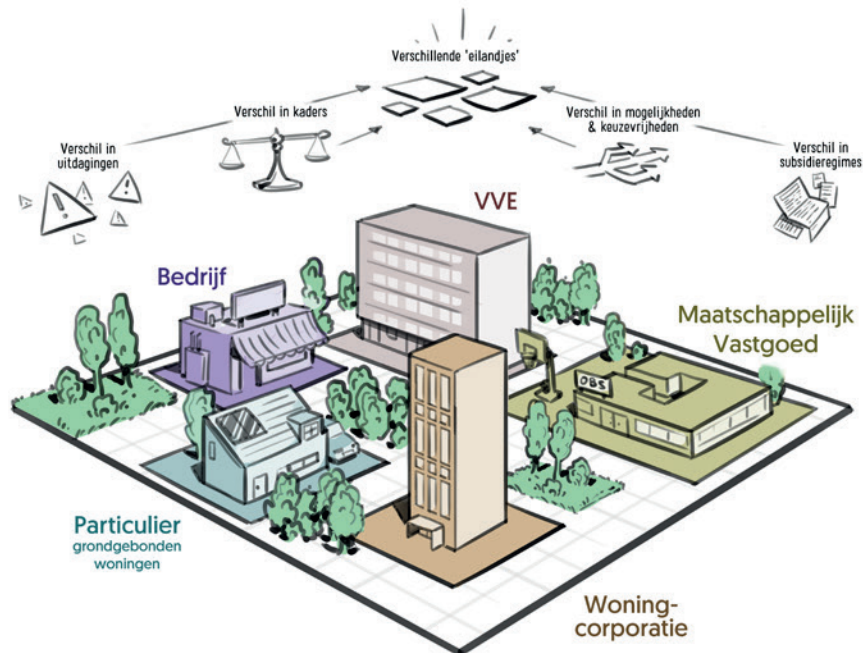
Wijkgerichte aanpak warmtetransitie

Bedrijf

1. Vergeten doelgroep in de wijk aanpak
2. Enorme diversiteit in 'bedrijven'
3. Wordt sneller gedwongen om duurzame maatregelen te nemen door andere overheden
4. Gasinfrastructuur soms essentieel voor werkprocessen
5. Lage marges
6. Weinig subsidie(s)

Particulier grondgebonden woningen

1. Enorme diversiteit en verschillen tussen woningen
2. "ISDE" subsidie aanvragen
3. Diffuse informatie-voorziening: Particulieren krijgen veel informatie van verschillende bronnen (ook landelijk)
4. Ongeduld

VVE's

1. VVE niet in beeld bij overheden
2. Diversiteit
3. Besluitvorming
4. Lappendeken van subsidies
5. Financiering

Woningcorporatie

1. Diversiteit tussen Woningcorporaties
2. Samenwerking tussen gemeente en woningcorporatie
3. Wet- en regelgeving
4. Subsidies
5. Split incentives: Naar kan mogelijk verhoogd worden na enorme investeringen, terwijl energierekening daalt.

Maatschappelijk vastgoed

1. Diversiteit
2. Bijzondere installaties: Biedt vaak kans om restwarmte koeling te gebruiken
3. Verschil in economisch & Juridisch eigendom
4. Subsidie
5. Timing en uitvoering

Bijlage: Deze verhelderende illustraties kregen we van onze inleider Laetitia Ouillet. Heel goed te zien zijn de diverse spelers en stappen in het proces naar een aardgasvrije stad.